

Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep
0032 OSLO

FORSVARSDPARTEMENTET	
SAKNR.: 14/01056-21	
01 SEPT 2014	
ARKBET:	051.1
KASSERES 5 ÅR	
KASSERES 30 ÅR	
BEVARES	

Saksbehandler/Innvalgstelefon:

Vår dato:
29.08.2014Vår ref.:
14/322- 2

Deres dato:

Deres ref.:

Høring om forslag til lov om undersøkelser av ulykker og hendelser i Forsvaret (forsvarsundersøkelsesloven)

Statens havarikommisjon for transport (SHT) viser til høringsbrev datert 23. mai 2014 om lov om undersøkelser av ulykker og hendelser i Forsvaret.

SHT ser positivt på intensjonene bak forslaget.

Forslaget om organiseringen av undersøkelsesarbeidet fremstår etter SHTs syn ikke som uavhengig, men som en interngransking. Det har slik SHT ser det, stor betydning for hvilke hjemler undersøkelsesmyndigheten settes til å forvalte. SHT vil belyse dette nærmere.

Siden deler av det materielle innholdet vil fastlegges i forskrift på et senere tidspunkt, velger SHT kun å kommentere på overordnede prinsipper.

Ad § 2 Virkeområde

SHT mener at grensesnittet mellom SHT og Forsvarets undersøkelsesmyndighet ikke er tilstrekkelig belyst i høringsnotatet.

Dagens praksis synes klar. Undersøkelser hvor det er konflikt mellom sivil og militær virksomhet undersøkes av SHT. Forsvaret er da rådgivere/informanter. Høringsnotatet synes å legge opp til at det i grensesnittet mellom sivile og militære ulykker kan være to parallelle undersøkelsesorgan som undersøker samme ulykke med de samme fullmakter og mandat. Det er imidlertid foreslått at det er adgang til å gjøre unntak jf. forslaget § 12 femte ledd. Videre åpner høringsnotatet for nærmere grensedragnings i forskrift. SHT vil allikevel presisere at ordningen med to parallelle undersøkelsesorgan kan være undergravende for begge kommisjoners tillit blant de berørte parter og i opinionen generelt. SHT mener at dagens praksis bør videreføres.

Et tema som ikke er drøftet i høringsnotatet er de tilfeller hvor Forsvarets materiell benyttes i sivile oppdrag. SHT stiller seg tvilende til om det vil være hensiktsmessig å la disse undersøkes av et militært undersøkelsesorgan. Bruk av sivile transportmidler i militære oppdrag vil være et annet grensetilfelle. Her vil det være mange kombinasjonsmåter som kan gi ulike svar og dette bør belyses i hele sin bredde.

Ad § 4. Undersøkellesmyndighetens organisatoriske plassering

Undersøkellesmyndigheten foreslår organisert innad i Forsvaret. Slik det fremgår av av høringsnotatet vil undersøkellesmyndigheten etter SHTs syn vanskelig være eller fremstå som uavhengig og kan få problemer knyttet til habilitet, tillit og troverdighet i undersøkellesarbeidet.

Selv om lovutkastet § 13 "Andre myndigheters adgang til å nedsette og oppheve undersøkelleskommisjoner" bare skal brukes som sikkerhetsventil og bare i snevre unntakstilfeller, er dette et eksempel som synliggjør utfordringen Forsvaret står overfor. Uavhengighet forutsetter at ingen har hjemmel til å gripe inn i arbeidet.

SHT mener videre at kommisjonsmedlemmer hentet fra en "pool" internt i Forsvaret forsterker inntrykket av at kommisjonsarbeidet fremstår som en interngransking. Habiliteten til medlemmene kan blant annet ofte settes på prøve.

Ad § 16: Forklaringsplikt

SHT anser at hensikten med å undersøke ulykker og alvorlige hendelser er å lære med tanke på å forbedre sikkerheten – slik også høringsutkastet indikerer.

Høringsbrevet peker på en særskilt utfordring knyttet til å avdekke menneskelig svikt. Kulturen sies å være slik at mange vil velge taushet framfor å innrømme egne feil. For å løse denne utfordringen foreslår Forsvarsdepartementet å innføre utvidet forklaringsplikt for å kunne beskytte informant mot egen arbeidsgiver – Forsvaret i tillegg til påtalemyndigheten.

Trygghet i forhold til egen arbeidsgiver oppnås gjennom god sikkerhetskultur. En god sikkerhetskultur preges av åpenhet, vilje og evne til å lære av de sikkerhetsbrister et system måtte ha. "Just culture" legger til rette for at egne feil og mangler skal kunne rapporteres uten fare for sanksjoner og stans på karrierestigen.

Utvidet forklaringsplikt er et sterkt virkemiddel. Grunntanken er at forklaringsplikten skal skje innenfor et uavhengig og ikke-straffende miljø, og at mottatt informasjon er underlagt taushetsplikt. Kilder vil, så langt det er mulig, anonymiseres i rapporter og kun informasjon som er nødvendig for å forklare ulykken og bedre sikkerheten skal anvendes i rapporten.

SHT mener at utvidet forklaringsplikt ikke er snarveien til god sikkerhetskultur, og at utvidet forklaringsplikt heller ikke gir noen garanti for hverken sann eller utfyllende forklaring. Utvidet forklaringsplikt er et godt verktøy for en offentlig undersøkellesmyndighet som opererer uavhengig, og gjennom det kan inngi tillit.

SHT kan derfor ikke se at utvidet forklaringsplikt er riktig virkemiddel, ei heller at dette er verktøyet som skal til for å lykkes – i denne fasen.

SHT har lang erfaring med å forvalte den utvidede forklaringsplikten. Dette har gitt SHT troverdighet og tilsvarende åpenhet fra berørte parter. Et suksesskriterie er at kommisjonen har en kontinuitet når det gjelder kompetanse og erfaring slik at forklaringsplikten blir riktig forvaltet. SHT stiller spørsmål ved om en "pool" som beskrevet i høringsnotatet, som sporadisk vil være en del av undersøkellesarbeidet kan opparbeide seg tilstrekkelig kompetanse og erfaring på området.

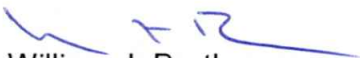
SHT er avhengig av å bevare tilliten de involverte har til systemet og SHTs arbeid. SHT ser det derfor som viktig at den utvidede forklaringsplikten ikke blir satt under press ved at kommisjoner som kan oppfattes som mindre uavhengige, forvalter slike hjemler.

SHT foreslår derfor at utvidet forklaringsplikt tas ut av lovforslaget. Dersom det velges å innføre utvidet forklaringsplikt er det slik SHT ser det, viktig å avgrense lovens virkeområde til kun Forsvarets aktivitet og Forsvarets eget personell jf. våre kommentarer til lovforslaget §§ 2 og 4.

Andre forhold

Det bør vurderes om lovforslaget skal suppleres med en hjemmel om bruk av data fra systemer som registrerer lyd og bilde. SHT har slike hjemler i blant annet lov 11. juni 1993 nr 101 om luftfart (luftfartsloven) § 12-10 og lov 3. juni 2005 nr. 34 om varslings, rapportering og undersøkelse av jernbaneulykker og jernbanehendelser m.m (jernbaneundersøkelsesloven) § 9.

Vennlig hilsen

William J. Bertheussen
Direktør

Mottakere:

Forsvarsdepartementet